

EL SANT CRIST DE SALOMÓ: DE L'ALGER A ALTAFULLA, SEGLES DESPRÉS. RECREACIÓ DEL DESEMBARCAMENT

Antoni Virgili

És dissabte, 21 d'abril de 2012. A les 11 del matí hi ha una gernació a la platja d'Altafulla. S'espera un vaixell que porta el Sant Crist de Salomó: es tracta d'una recreació d'aquell viatge centenari procedent de l'Alger. Durant els dies precedents ha fet molt de vent. El divendres al vespre hi ha poques possibilitats de poder dur a terme el programa previst. L'Antoni Susàn, el patró de la nau, no ho veu clar. Hi ha mala mar, encara, i no es poden prendre riscos. Però la nit s'encalma; i l'endemà, el dia es desvetlla radiant. El Crist de Salomó ha obrat un nou miracle. La mar, amb lleuger marejol, és gairebé plana; un tros lluny es divisa un vaixell. Així que s'apropa s'esvaeixen els dubtes: la figura del Crucifix, plantat a proa, presideix una arribada exultant. A les ordres de Josep Nin, el mercader, els mariners desembarquen el blat i la Santa Imatge, seguint el guió escènic que ha preparat a consciència el Raimon Casals. Damunt d'un podi, a la dreta, tres cronistes narren els fets llegendaris. La gent escolta i mira emocionada l'escena; crida visques i aplaudeix; n'hi ha que ploren. Els mariners i gent del poble carreguen sacs de blat en un carro, i una comitiva de figurants inicia una processó solemne que fineix en arribar a l'ermita de la Sort, a Torredembarra. La Imatge del Crist hi fa una entrada simbòlica, i Josep Nin reproduïx el parlament del Ball on promet l'oli per fer cremar una llàntia perpètua en senyal de gratitud. La gent congregada esclata d'alegria: l'emoció ha donat pas a l'eufòria. L'acte ha estat un èxit.

Diu la llegenda del Sant Crist de Salomó que Josep Nin, un mercader salomonenc, va desembarcar un vaixell procedent de l'Alger amb un carregament de blat i un Crucifix a la platja d'Altafulla. Aquest relat es va transmetre oralment de generació en generació i després es reflectí en els Goigs i en els versos d'un ball parlat: el Ball del Sant Crist. Posteriorment, encara s'hi van

afegir nous components. Es va dir que la primera nit la Imatge va sojornar en una ermita de Torredembarra, un oratori a tocar del camí de les Vídues, a la partida anomenada de la Sort, motiu pel qual se la coneixerà com l'ermita de la Sort, o del Crist de Salomó. L'endemà, el Crucifix fou transportat pel camí ancestral que des de Torredembarra travessa el Coll de Creus (Altafulla) i segueix per la Nou, fins a Salomó.

En tot aquest relat s'hi barreja, de forma indestriable, història i llegenda. La documentació escrita prova de forma fefaent que el llinatge Nin estava assentat a Salomó a mitjan segle XVI, en el casalici del carrer de Vilafranca (avui, carrer de Josep Nin), cal Cadernal, recentment restaurat. Per aquelles mateixes dates hi ha evidències escrites de l'existència d'un Crucifix nou en un altar de l'església parroquial. Probablement, la procedència africana de la Imatge i les tribulacions de la seva adquisició atzarosa –explicades amb tota cura de detalls en la representació del Ball– constitueixen el component llegendari de tota la narració. Tanmateix, el vincle amb l'ermita de la Sort és probable que s'hagi de relacionar amb el noble llinatge dels Fontanilles, de la Torre, que van adquirir el patrimoni dels Nin de Salomó a inicis del segle XVIII, en morir Joan de Nin i Vidal sense descendència masculina. Hi ha documentació d'aquest oratori dels Fontanilles a mitjan segle XVIII. Avui està en estat ruïnós.

El límit difús entre la història i la llegenda és el de menys, perquè la gent de Salomó i de tota l'encontrada han cregut fil per randa, des de sempre, aquesta tradició secular narrada de pares a fills, d'avis a néts, que atorgava a la meravellosa Imatge el poder d'obrar miracles. I fou així com el Crist de Salomó esdevingué, en poc temps, un important centre de pelegrinatge i el destí de nombroses romeries que cercaven la seva protecció i la seva intercessió. I la seva fama creixia any rere any.

L'evidència escrita més antiga d'una romeria al Sant Crist de Salomó data del 1613, quan la Congregació de la Sang, de Tarragona, va organitzar una romeria per demanar la seva protecció davant una plaga d'erugues que delmava els camps i les vinyes. Hi ha indicis documentals d'altres pelegrinatges des d'aleshores, com un fet habitual, cosa que evidencia una tradició ja arrelada a principis del segle XVII. I així va continuar fins pràcticament a mitjan segle XX.

La devoció al Sant Crist anava creixent fins el punt de fer necessàries accions per tal d'organitzar i gestionar l'arribada de pelegrins procedents de tot el Camp de Tarragona, el Penedès i altres comarques. Així, el 1691, es va instituir una confraria en honor al Sant Crist de Salomó, poc després que Joan de Nin hagués estat armat cavaller per rei Carles II d'Àustria. L'organització de gremis corporatius d'oficis i confraries a l'entorn d'un sant patró era força habitual en aquells temps. Aquestes incorporacions s'encarregaven d'organitzar la festa patronal i gestionar els recursos que aportaven els confreres o

dipositaven els pelegrins. La Confraria del Sant Crist de Salomó, segurament gràcies a la gran aflluència de gent, generà una gran activitat. És lícit de relacionar l'empenta de la confraria amb la construcció d'una capella en honor al Sant Crist, entre el 1708 i el 1714, en plena guerra de Successió, la qual portà a la instauració de la monarquia borbònica i la fi de l'ordenament institucional de la Corona d'Aragó. La capella, com a estança d'un magnífic retaule que estotjava el Crucifix, es va erigir a partir d'un ambiciós projecte el disseny el qual integrava l'arquitectura i la decoració (escultura i pintura), una de les joies del barroc català, on hi van contribuir escultors de la talla de Francesc Bonifàs i un pintor reconegut com Jaume Pons i Monravà, ambdós de Valls. La major part de la decoració fou destruïda en el procés revolucionari del juliol de 1936. Ignorem el paper de la casa Nin en la construcció de la capella, però d'alguna manera hi van intervenir, atesa l'empremta deixada per Ponç i Monravà en forma d'un fresc i unes pintures sobre taula a cal Cadernal.

Un dels articles de la confraria al·ludeix clarament a la institució de la Festa Major, el dia tres de maig, diada de la Invenció de la Santa Creu. Seria també la confraria qui impulsaria la impressió dels Goigs al Sant Crist de Salomó, els exemplars més antics dels quals daten de mitjan segle XVIII. Mentrestant, la fama de la Imatge creixia i s'estenia, i els exvots s'acumulaven a la sagristia de la capella. Des del segle XIX, a les contrades del Camp de Tarragona i el Penedès, els gremis i les confraries encarregaven la composició i redacció de Balls Parlats en honor al seu sant patró per explicar-ne l'origen, la seva vida i miracles, i la seva mort, pel martiri, que l'havia impulsat a la santedat. Els Balls Parlats constitueixen una mostra de teatre popular i de carrer, les representacions del qual consten de la recitació de versos dramatitzats –en el cas dels hagiogràfics, relacionats amb la vida del sant– i l'execució de danses. Fou així com a l'entorn del 1840, s'encarregà al vallenc Marc Fuster, un conegut compositor de balls parlats, la redacció d'un text dramatitzat que recollís la llegenda del Crist de Salomó. El Ball del Sant Crist, representat periòdicament des d'aleshores, va servir per assegurar la transmissió d'una tradició tan arrelada entre els salomonencs, i explicar-la a tots els que venien a pregar davant el Crist.

Des d'aleshores ençà, el Ball del Sant Crist no ha deixat mai de representar-se, fins i tot els anys difícils i foscos de 1939 i 1940, un cop destruïda la venerada Imatge. Ara bé, com tots els espectacles, ha evolucionat en paral·lel a les transformacions de la societat i de la tecnologia. El canvi més significatiu es va produir l'any 1972, quan la direcció tècnica i escènica del Ball va cercar l'assessorament de l'Institut del Teatre de Barcelona, on va tenir la immensa fortuna de trobar la disposició i la il·lusió de dos professors, en Iago Pericot i Fabià Puigserver (prematurament traspasat) i dels estudiants de darrer curs. Tots plegats es van abocar en l'ambiciós projecte de transformar l'estructura i l'escenografia del Ball del Sant Crist, sense modificar ni un bri el relat de

la llegenda ni la tradició. Seguint les directrius de l'Institut del Teatre el Ball del Sant Crist va fer el pas, no sense obstacles, del carrer a l'església; també se li va donar una continuïtat anual. A més, es va simplificar el text substituint alguns quadres repetitius per la narració d'uns cronistes. I finalment, es va dissenyar una nova escenografia i vestuari.

L'any 1972, doncs, constitueix una fita històrica en les representacions del Ball del Sant Crist. El 2012, ha fet quaranta anys que el Ball va entrar a l'església, on s'hi han celebrat ja 150 escenificacions; quaranta anys d'aquella data que els més grans i els menys joves recordem amb diferents percepcions de tot el que va significar. I ara fem balanç. La commemoració de l'efemèride ha comptat també amb l'organització d'un programa d'actes preparat amb tota la il·lusió per rendir un merescut homenatge a tota aquella gent que ens han precedit i que han fet possible arribar fins aquí, però a la vegada, per donar un renovat impuls al Ball del Sant Crist. Ha estat un autèntic plaer reproduir el camí del Sant Crist entre la Torre i Salomó; escoltar les impressions i les propostes de Iago Pericot sobre el Ball; participar de la celebració eucarística amb els mossens que durant aquests anys han estat a Salomó; contribuir en els debats de la reunió de treball de les entitats que sostenen la cultura popular de les nostres comarques. Però per sobre de tot, ha estat emocionant veure culminat el procés de treball que ha permès el muntatge de l'exposició "El Ball del Sant Crist de Salomó: del carrer a l'església", coordinada pel Josep M. Calull; i també haver estat en la recreació del desembarcament del Sant Crist a la platja d'Altafulla i el trasllat a l'ermita de la Sort de Torredembarra, seguint la proposta escenogràfica de Raimon Casals.

Aquest reportatge fotogràfic, amb les instantànies i les paraules que l'acompanyen, vol ser un acte d'agraïment a totes les institucions, entitats i gent que ha fet possible celebrar l'efemèride com es mereix. No podem entrar en el terreny personal perquè la llista seria interminable i, ben segur, encara ens oblidaríem, involuntàriament però injustament, d'algú. Però sí que volem reconèixer la col·laboració i l'esforç dels ajuntaments d'Altafulla, Torredembarra, la Nou i Salomó; el Departament de Cultura de la Generalitat (delegació de Tarragona); el Club Nàutic d'Altafulla; el Port Marítim de Torredembarra; l'Associació Ball del Sant Crist; l'Escola Josep Nin; i la Fundació cal Cadernal. Gràcies també al Centre d'Estudis d'Altafulla per l'oportunitat de publicar aquest record a les pàgines de la seva miscel·lània *Estudis Altafullencs*. Tots i tothom ha contribuït a donar un impuls renovat a les representacions del Ball del Sant Crist: avui recullen el testimoni i prenen el relleu d'aquells pelegrinatges centenaris en transmetre la tradició als salomonencs i als centenars de visitants i espectadors que ens honoren cada any amb la seva presència. Moltes gràcies a tots.

Arribada a Altafulla

Trasllat del Sant Crist

Processó per les Botigues de mar

A l'ermita de La Sort de Torredembarra